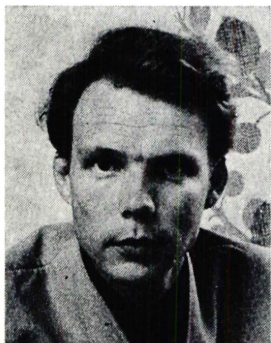

Modeller för samverkan

S:t Lukasstiftelsens behandlingsmodell

Sven Hedenrud

S:t Lukasstiftelsen är en kristen ekumenisk organisation, som sedan slutet av 30-talet organiserat psykoterapi i olika delar av landet. Karakteristiskt för verksamheten är teamarbetet och inriktning på en total människovård. Principerna för verksamheten, de olika behandlingsmöjligheterna som står till buds, kraven på utbildning av personal etc redovisas nedan av pastor Sven Hedenrud, föreståndare för S:t Lukasstiftelsen i Göteborg. I en efterföljande artikel redogör doktor Georg Punell, bitr. överläkare vid Lillhagens sjukhus, för psykiaterkonsultens roll i Lukasteamet.

Något av det mest karakteristiska för verksamheten vid Lukasstiftelsens mottagningar är teamarbetet. Vi menar, att detta är en logisk konsekvens av en uppriktig vilja att tillämpa en helhetssyn på människan. Denna helhetssyn var det bärande motivet när Lukasstiftelsen bildades på slutet av trettio-talet. Vid den tiden var den också i teorin något betydligt mindre självklart än numera. Bl a. har ju hela den moderna psykosomatiska medicinen utvecklats sedan dess.

Om vi nu betraktar den hjälpsökande som en totalitet med biologiska, psykiska och andliga behov, i vilken allt påverkar allt, bör ju detta också så långt möjligt återspeglas i den hjälpgivande instansen. Människokunskap, så djup och så bred som möjligt, är nödvändig i de särskilda former av medmänsklighet som olika slags terapi utgör.

Ví har flera möjligheter. Att studera litteratur, att skaffa egna erfarenheter och att inlemma andras erfarenheter från det egna yrkesområdet är

nödvändiga ting. Att begränsa sig dit ger ändå en uppenbar fara för ensidighet. Stora fält av människokunskap, ja, t. o. m. fundamentala principer kan man gå miste om. Det finns i olika sammanhang en yrkesisolationism att se upp med. Yrkesgrupper med närallgande uppgifter har annan utbildning och annan erfarenhet, som man gärna vill känna till åtminstone något om för att kunna fungera i människovården. Här kommer möjligheten in att få samverka i ett team, sammansatt av personer med yrkesutbildning i olika människovårdande yrken men därtill med en gemensam utbildningsbas, som Lukasstiftelsen ger. Vi återkommer till denna.

Sammansättningen av teamet kan naturligtvis variera från ort till ort och från tid till tid, men det är vår strävan att den ska vara så mångsidig som möjligt. Teamet består av samtliga medarbetare vid mottagningen. De kan var läkare, psykologer, kuratorer eller präster/pastorer. Sammansättningen kan variera, men åtminstone en psykiatriker måste finnas med. Till vårt team i Göteborg har vi utöver de egentliga medarbetarna kunnat knyta verkligt kvalificerade krafter

Efter ett inledningsanförande vid Svenska Psykiatriska Föreningens vårmöte i Göteborg, maj 1971.

Teamet består av samtliga medarbetare vid mottagningen. De kan vara läkare, psykologer, kuratorer eller präster/pastorer.

från medicinens, sjuvårdens och socialvårdens områden.

Alltsedan starten har arbetet vid mottagningarna varit i oavbrutet växande, både vad gäller antalet mottagningar och de olika mottagningarnas resurser och antal besök.

De som söker vår hjälp kommer dels på remiss eller hänvisning från sjukhus, läkare, sociala nämnder, sjuksköterskor, t. ex., dels på eget initiativ genom personlig kännedom, ofta efter rekommendation av tidigare konfidenter.

Vi brukar gärna populärt säga, att vi arbetar med störda relationer. Det kan gälla relationerna i familjen, på arbetsplatsen eller en allmän kontakthämning. Det kan vara fråga om relationsstörningar, som upplevs på det religiösa planet. Man kan också tala om intrapsykiska relationer, t. ex. mellan anspråksnivå och prestationsnivå (vilja och kunna), mellan drifter och normer eller den fundamentala frågan om självvärderingen.

Arbetsätt

När den hjälpsökande kommer till sitt första besök, får han veta något om arbetsättet på Lukasstiftelsen. Den som söker vår hjälp kallar vi konfident, d. v. s. "den som anförtror sig". Därmed anges en grundattityd; vi vill ha ett personligt, förtroendefullt samarbete med konfidenten kring hans svårigheter. Varje konfident kan begära, att hela problemet eller delar av det förblir terapeutens och konfidentens hemlighet. Detta respekteras alltid.

Men för både konfidenten och oss är det en trygghet att fleras erfarenhet tas i anspråk för att nå bästa möjliga resultat. Därför presenteras konfidentens problem i konferenser med teamet, vil-

Vi brukar gärna populärt säga, att vi arbetar med störda relationer.

Beträffande metoder intar vi en öppen, eklektisk ståndpunkt. Detta innebär också, att olika terapeuter kan arbeta på olika sätt.

kets sammansättning konfidenten också bör känna till. Givetvis har varje medlem av teamet tystnadsplikt, men ändå nämns inte konfidentens namn eller andra personliga data ens i denna slutna krets.

För varje samtal beräknar vi en tid av 45 minuter, och i regel kan vi ge tid för ett besök i veckan. Besökstätheten anpassas naturligtvis efter vad som bedöms lämpligast. Avgiften per besök varierar något mellan olika orter, beroende bl. a. på skilda omkostnader, i Stockholm ligger den f. n. vid 40 kronor, i Göteborg vid 30. Nedsättning av eller t. o. m. befrielse från avgiften kan ges till den som annars skulle behöva avstå från terapi. För läkarbesök erlägges avgift enligt försäkringskassetaxan, och läkarvårdskvitto utfärdas på det erlagda beloppet. För samtalen hos terapeuterna utgår naturligtvis — med nuvarande lagstiftning — ingen återbäring.

Teamfunktioner

Efter något av konfidentens första besök redogör terapeuten i teamet för hans problem. Diskussionen i teamet rör sedan frågor som tolkningen av gjorda observationer, behovet av ytterligare penetration på vissa områden, ev. hänvisning till annan instans för exempelvis somatisk utredning eller yrkesvägledning, målsättning för terapin och val av metod. Vid uppföljning i teamet kan alla frågor på nytt omprövas, och nytillkommande problem övervägas. Resultatvärderingen sker inom en totalram, där hänsyn tas till terapeutens och konfidentens bedömningar, tillväxten av interaktionsförmågan, psykiatriska och socialpsykiatriska data.

Det säger sig självt, att psykiaterkonsulten i allt detta spelar en mycket viktig roll.

Metoder

Beträffande metoder intar vi en öppen, eklektisk ståndpunkt. Detta innebär också, att olika tera-

Det måste emellertid klart sägas ifrån att Lukasstiftelsen inte har något slags missionerande syfte med sin terapi.

peuter kan arbeta på olika sätt. Vi meddelar stödterapi och insiktsterapi, korttidsterapi och långtidsterapi. Själva grundhållningen till konfidenten kan kanske bäst anges med termer som client-centered och non-directive som Carl Rogers använder för att beteckna sin metod, i vilken också undervisning meddelas redan i det grundläggande skedet av S:t Lukasstiftelsens utbildning. Den terapeutiska processen blir alltid en demokratisk samverkan mellan i första hand två experter, terapeuten och konfidenten, vare sig vi väljer Rogers' metod eller någon annan.

Ibland synes det oss lämpligt att mera strikt tillämpa Rogers' metod, vilken tvärt emot mångas uppfattning förutsätter ett aktivt engagemang och en stark inlevelse.

Vid djuppsykologisk psykoterapi tillämpar vi eklektiskt modeller från skilda analytiska skolor, anpassat efter konfident och terapeut.

Bland suggestionsmetoderna har vi valt J.H. Schultz' "Autogenes Training" som ju är en vetenskapligt väl utarbetad avspänningsmetod, som ofta är ett effektivt hjälpmedel vid sidan av andra åtgärder.

Impulser från Frankls logoterapi har i många fall varit till stor hjälp för konfidenterna, det gäller såväl den paradoxala intentionen som behovet av att uppleva en mening i tillvaron.

Gruppterapi ingår i arbetsformerna vid en del mottagningar, f. n. inte i Göteborg.

Beteendepsykologin har försett oss med nya resurser, som vi till en del har kunnat utnyttja. Detta behöver i praktiken inte stå i motsättning till övriga metoder.

Även om det är principiellt riktigt att beträffande varje konfident vidta så få metodiska åtgärder som möjligt, är det ofta fördelaktigt med

Beträffande enskilda medarbetare är det inget krav på en personlig kristen övertygelse.

Som elever kan antas läkare, präster och pastorer samt socialarbetare och praktiskt verksamma psykologer. Fr o m 1970 är det öppet även för sjuksköterskor med genomgångna SIHUS-kurser.

en kombination av två eller flera av dessa metoder.

Själavård är ibland vad konfidenten önskar, och det kan bli formen för det terapeutiska arbetet, dess huvudinnehåll eller ett arbetssätt bland flera. Lukasstiftelsen är en kristen ekumenisk organisation, vilket innebär en öppenhet för livsåskådningens och värderingarnas betydelse. Av många människor upplevs dessa frågor som de mest väsentliga. Det måste emellertid klart sägas ifrån att Lukasstiftelsen inte har något slags missionerande syfte med sin terapi. Det är alltid konfidentens sak att föra in samtalet på dessa frågor, om och när han så önskar. Några patentsvar tillhandahålles inte, lika litet i detta som i andra sammanhang. För många människor innebär det en stor befrielse enbart att öppet kunna få tala om andliga frågor.

Ofta finns anledning att hjälpa en konfident att genomskåda de flyktmekanismer, som ligger bakom ett pseudoreligiöst engagemang. Förutom den betydelse en personligt tillägnad livsåskådning har i sig själv, är den också en faktor med stor betydelse för hälsan.

Att terapeuten har genomarbetat sina egna värderingar och är medveten om dem innebär enligt vår erfarenhet mindre risk för otillbörlig påverkan än om han inte är medveten om dem. Medvetenheten måste givetvis vara parad med en djup respekt för konfidentens — medmänniskans personliga integritet. Värderings- och livsåskådningsfrågorna intar här ingen särställning.

Beträffande enskilda medarbetare är det inget krav på en personlig kristen övertygelse. Den som

Utbildningen har två nivåer. Den första kallas intygskursen och löper över fyra terminer.

Den andra nivån kallas diplomutbildningen.

vill arbeta hos oss har naturligtvis ändå en öppenhet och respekt för betydelsen av dessa frågor.

Kompetens — utbildning

Till sist vill jag lite närmare beröra kompetensen hos medarbetarna. Den frågan hänger nära samman med Lukasstiftelsens utbildningsprogram över huvud taget. Denna utbildning är avsedd att ge vidare utbildning till personer som redan är eller räknar med att bli verksamma inom praktiska yrkesuppgifter på människovårdens område. Den vill ge ökade kunskaper och färdigheter att tillämpa inom det yrke man har.

Som elever kan antas läkare, präster och pastorer samt socialarbetare och praktiskt verksamma psykologer. Som regel erfordras akademisk examen eller därmed jämförlig utbildning. Fr. o. m. 1970 är det öppet även för sjuksköterskor med genomgångna SIHUS-kurser (lärarkurs eller högre administrativ kurs).

Utbildningen har två nivåer. Den första kallas intygskursen och löper över fyra terminer. Den omfattar föreläsningar och seminarieövningar, i regel en dubbeltimme i veckan samt examinationer på ganska omfattande litteraturavsnitt. Ämnena är sju: allmän psykologi, någon neurologi, psykiatri, neuroslära, psykoterapi, samtalsmetodik och självavårdslära med självavårdpsykologi. I bästa fall kan man klar av tentamina under loppet av de fyra terminerna. För de olika ämnena kan dispens ges i förhållande till genomgången ut-

Den fullständiga utbildningen kan fås i Stockholm och Göteborg, intygskursen även i Lund och Umeå.

bildning. Den andra nivån kallas diplomutbildningen. Utöver intygskursen innefattar den en genomgång av den egna personligheten under ledning av analytiker eller annan erfaren terapeut, minst trettio timmar, deltagande i två terminers seminarieövningar, författande av en uppsats i något ämne med anknytning till utbildningen samt tre egna praktikfall under handledning ett halvt till ett års tid och regelbundet deltagande i teamkonferenserna.

Också diplomutbildningen är i första hand avsedd att ge större möjligheter att fungera i den ordinarie yrkesutövningen, i andra hand kan därigenom emellanåt rekryteras nya medarbetare till Lukasstiftelsens mottagningar för psykisk rådgivning, självavård och psykoterapi, som den officiella beteckningen lyder.

Den fullständiga utbildningen kan fås förutom vid institutet i Stockholm också vid filialen i Göteborg, intygskursen även vid filialer i Lund och Umeå.

Den interna vidareutbildningen sker dels genom temakonferenserna, dels genom en högre utbildningskurs, dels genom regelbundna medarbetardagar på riksplanet.

Som en viktig frukt av utbildningen kan man också se detta att genom deltagarna helhetssynen på människan sprids, ett psykoterapeutiskt betraktelsesätt och inriktning på att delta i teamarbete.